

Tine Hribar

Slovenska državnost

Separat *Nove revije*, Ljubljana 1989

Kot dodatna številka *Nove revije* je v okviru letošnjega letnika izšla posebna knjižica z naslovom *Slovenska državnost*, prispevke oziroma besedila zanjo pa je pripravil in napisal Tine Hribar. Z izjemo zadnjega teksta — »Slovenska država kot sistem« — so ostala besedila posamično že bila objavljena, večinoma v revialnem tisku, priobčena pa sta tudi intervjuja, ki ju je Hribar dal za mariborsko *Katedro* in ljubljanski *Dnevnik*. Knjiga, podobna nekakšnemu zborniku, izzveneva izrazito programatično, saj je poleg mestoma lucidnih analiz posamičnih odsekov slovenske novejšje zgodovine usmerjena pretežno v teoretično ekspozičuro in uveljavitev slovenske državne in nacionalne suverenosti. To dvoje — državno in nacionalno — naj bi se vzajemno pogojevalo in predpostavljalo, kajti narod, »po svojem izvoru naravna entiteta«, doseže svojo zgodovinsko in družbeno uveljavitev tako, da se pretvori v nacijo, temelj nacionalne suverenosti pa je pravica do odločanja o svoji usodi. To se pravi, pravica do samoodločbe in državne konstitucije; (takšna je pač forma, ki si jo je Evropa izbrala v zadnjih stoletjih, in res ne vem, zakaj bi morali Slovenci to formo zanemarjati). Hribarjeva knjižica in njegove razprave so torej povsem na mestu, vsaj v tem kraju in času. Državnost in suverenost si moramo zagotoviti, kajti, preprosto rečeno, zdaj ju nimamo. Dokazov za to menda ni treba naštevati. Jasno pa je, kot omeni avtor v spisu o novi slovenski ustavi, da nacionalna suverenost ni sama sebi namen, marveč je cilj, vse dotlej, dokler ni popolna, kakor naj bo obenem tudi porok nadaljnje razvoja.

Hribar izhaja iz dveh različnih miselnih tradicij. Njegova izvajanja si za obči referenčni okvir — kakor vsaka sodobna in relevantna politična teorija — jemljejo dediščino evropskega razsvetljenstva. Razsvetljenstvo, prehod človeka iz njegove nedoletnosti, je namreč z nepovratnim rezom vzpostavilo družbo, slonečo na posamezniku in torej v temelju opredeljeno s človekovimi pravicami in državljanskimi svoboščinami. Prelomnici, onkraj katerih se ni mogoče več vrniti, sta Kant in francoska revolucija. Isto velja za narod, saj je, izhajajoč iz avtonomnosti subjekta, tudi narod prišel do svoje (samo)zavesti oziroma

pravno formulirane pravice do samoodločbe (*Deklaracija o ameriški neodvisnosti*).

Druga tradicija, ki jo Hribar razvija in z njo nadgrajuje prvo, pa so recimo temu politične implikacije vsebovane v sodobnejši filozofski misli, predvsem od Martina Heideggerja naprej, z občasnimi analitično refleksivnimi postanki pri domačih avtorjih, kot sta bila Kocbek in Pirjevec, pa tja do najsplošnejše rečeno postmoderne problematike bivanja. Ta, novejša, pravzaprav šele nastajajoča miselna in kulturna tradicija postavlja svetost življenja pred človekovo svobodo, zato človeka ne navezuje samo na *pravice* in *dolžnosti*, marveč ga zavezuje tudi k *odgovornosti*. Nemara lahko v tem vidimo poskus preboja antropocentričnosti novoveškega subjekta.

Hribar skuša oba miselna tokova konsistentno združiti, kar lahko v zgoščeni obliki še najbolj preberemo v Filozofski utemeljitvi preambule nove Slovenske ustave, ki sta jo sestavili in predlagali Društvo pisateljev in Sociološko društvo. Preambula se namreč začneja z *zavedanjem svetosti življenja in človekovega dostojanstva*...

Tu pa nastopi problem. Nekateri trdijo, da bivanjska problematika, ki postavlja svetost življenja pred avtonomnost subjekta, ni primerna za operiranje s političnim diskurzom. Drugi so še ostrejšega mnenja in zavračajo kar celotno, grobo rečeno post-moderno problematiko, češ da vodi v politični obskurantizem, konservativno reakcionarnost itn. Zanimivo je, da so pomisleki prišli tudi »z one strani brega«, od koder se jim to sveto prikazuje kot pogansko in se boje njegove spojitve z nacionalnim. Toda prav isto legitimnost ima mnenje, kateremu se zdi ustava, ki izhaja iz temeljnih človekovih pravic in državljanskih svoboščin, obenem pa se zaveda svetosti življenja in človekovega dostojanstva, primerna visoko razviti in ozaveščeni družbi. Problem pa slej ko prej ostaja in se kaže v prvi vrsti v tem, kako določeni bivanjski problematiki, kamor spada tudi nacionalno, poiskati ustrezen političen odgovor. Tu je polje razpravljanja, pa ne samo v Sloveniji, marveč na svetovni ravni, še docela odprto, pri čemer je prizadevanje za pravno državo (civilno družbo) spričo zahtev sodobnega življenja le majčken korak. Hribarjev poskus je konsekventno in tehtno izpeljan, odlikuje ga tudi miselna širina, predvsem pa zavest, da je treba vsako stvar graditi postopoma, hkrati pa ne izgubiti globalnega, celovitega pogleda. Prav takšnih razumnikov nam danes na Slovenskem manjka. Navzlic temu nam pri branju ostane droben občutek nelagodja, saj prihaja avtor do nekaterih političnih zaključkov morda prehitro, posebej še zato, ker je referenčni okvir izvajanja utemeljen z razmišljanjem filozofov, humanistov in pesnikov (npr. Lévi-Straussa Strniše), ne pa tudi z rezultati politično družboslovnih razprav.

Drug problem, ki ga Hribar v knjižici razčlenjuje, lahko spremenimo v vprašanje: suverenost Slovencev ali država Slovenija!? Vpra-

šanje je retorično, čeprav se je na videz prav okoli njega, kot bi šlo za dva popolnoma različna koncepta, razvilo pravo obmetavanje kopij. Razcep v alternativni! Enim hodi na živce beseda *slovenska suverenost*, drugi si brez nje ne predstavljajo države Slovenije. Smešno je misliti, da bo nacionalna ideja v Evropi razpadla, prej obratno, vedno novi problemi vznikajo, zato se mi zdi, da sta si pojma vzajemna: suverenost slovenskega naroda pomeni suverenost Slovenije kot države in njenih državljanov (ergo tudi narodnostnih manjšin), suverenost Slovenije pa ne more pomeniti nič drugega kot suverenost Slovencev v domovini. Od kod tolikšna mōra in slepota ob majniški deklaraciji, mi pravzaprav ni jasno. Naj za primer navedem, da italijanska ustava, ena najdemokratičnejših, v prvem členu sicer ne omenja izrecno *italijanske* suverenosti države, a jo predpostavlja, saj npr. šele šesti člen priznava pravico do izražanja narodnostnim manjšinam v njihovem jeziku (torej v ne-italijanščini). Kdaj, kje in kako oziroma komu je to omogočeno, pa določa notranja zakonodaja. In ta Slovincem v Trstu in Gorici kakor tudi v Benečiji tega ne zagotavlja celovito. To vprašanje, če vzamemo za primer italijansko manjšino na Koprskem, je že zdaj kljub raznorodni marksistični dediščini bolje rešeno v SR Sloveniji. Sicer pa so Hribarjeva razmišljanja usmerjena bolj v načelno problematiko. Posebno noto imajo njegova opažanja glede vmešavanja Slovenije v notranje spore med Srbi in Albanci; po Hribarjevem mnenju v tem sporu ne gre zgolj za dnevno politične represalije, marveč odraža živelj na Kosovem razsežnosti, ki so nam tu, na Slovenskem, razumljive najbrž le do neke mere. Hribar tudi kritično oceni zbor v Cankarjevem domu, kjer so se politiki, namesto da bi nastopili državniško, prelevili v kulturnike, vsi skupaj pa so za svoje samodokazovanje poiskali oporo zunaj sebe. Srbiji pa očita, da se še vedno ne upa jasno nastopiti v obliki suverene, samostojne države, marveč se vztrajno zakriva pod preprogo skupnega, enotnega jugoslovenarstva. Pač, v ozadju je skrit račun...

Slovenska državnost je torej zanimiv in aktualen prispevek, ki terja še nadaljnjo kritično razpravo, napotuje pa k tistemu, kar je pri Tinetu Hribarju vredno spoštovanja in česar smo trenutno tudi najbolj potrebni — samozavesti in neustrašnosti.

Igor Škamperle